

**TAFLEN BENDERFYNIAD AELOD CABINET
CABINET MEMBER'S DECISION NOTICE**

PWNC/SUBJECT: POLISI IAITH AR GYFER CYNGOR GWYNEDD / *GWYNEDD COUNCIL'S LANGUAGE POLICY*

AELOD CABINET/CABINET MEMBER: Y Cyngorydd Dyfrig Siencyn

PENDERFYNIAD/DECISION

(a) Cymeradwyo'r ddogfen "Polisi Iaith Cyngor Gwynedd" ar gyfer ei fabwysiadu gan y Cyngor llawn

(b) Y dylid ychwanegu'r Polisi Iaith at y rhestr o bolisiau sydd o fewn y Fframwaith Bolisi i'w fabwysiadu gan y Cyngor llawn

(a) To approve the document "Gwynedd Council's Language Policy" for adoption by the full Council

(b) To add the Language Policy to the list of policies within the Policy Framework to be adopted by the full Council

RHESYMAU DROS Y PENDERFYNIAD/REASONS FOR THE DECISION

1. Ar hyn o bryd, mae ymrwymadau statudol y Cyngor o ran yr Iaith Gymraeg wedi eu crynhoi yng Nghynllun Iaith statudol y Cyngor ond mae'r drefn o gynlluniau iaith statudol yn dod i ben gyda chyflwyno'r Safonau Iaith newydd o 1 Ebrill, 2016 ymlaen. O hynny ymlaen, byddwn yn adrodd yn flynyddol ar y Safonau Iaith, yn hytrach nag ar gynllun iaith.

2. Gan fod y Cyngor eisoes yn cydymffurfio â'r mwyafrif o Safonau, ni ragwelwyd problem enfawr, er bod rhai goblygiadau gweinyddol wrth gofnodi manylion yng nghyswllt rhai o'r Safonau. Yn eu hanfod yr hyn a wna'r Safonau yw gosod isafswm ar gyfer darpariaeth Gymraeg, a'r gwirionedd yw fod yr isafswm a osodir yn rhy isel i gyfarch uchelgais Cyngor Gwynedd ar gyfer yr Iaith Gymraeg mewn sawl un o'r meysydd. Pwysleiswyd sawl tro wrth drafod y Safonau drafft nad oedd dymuniad iddynt wanhau sefyllfa bresennol y Cyngor.

3. Felly, daethpwyd i'r casgliad bod angen dogfen sydd yn fwy na dim ond polisi mewnol, ac a fydd yn cyfarch uchelgais y Cyngor ar gyfer y Gymraeg drwy ein gwasanaethau i gyd. Mae'r ddogfen sydd ynghlwm yn addasiad a diweddariad o'r hen Gynllun Iaith sydd wedi ei drafod gyda'r Pwyllgor Iaith.

4. O dan y Cyfansoddiad, roedd y Cynllun Iaith yn rhan o'r Fframwaith Bolisi a oedd yn gorfod cael ei fabwysiadu gan y Cyngor. Fodd bynnag, derbyniwyd cyngor cyfreithiol nad dyna'r sefyllfa gyda'r Polisi Iaith. Awgrymir, fodd bynnag, oherwydd pwysigrwydd y polisi hwn i amcanion strategol y Cyngor y dylai'r Polisi Iaith gael ei gynnwys yn y Fframwaith Bolisi y dylid ei fabwysiadu gan y Cyngor llawn.

1. At the moment, the Council's statutory commitments with regard to the Welsh Language are summarised in the Council's statutory Language Plan but the system of language plans is coming to an end with the introduction of the new Language

Standards from 1 April, 2016. From that point, we will be reporting annually on our Language Standards rather than a language plan.

2. In essence, the Standards set a minimum for the provision of Welsh and the fact is that that minimum is too low to address the Council's ambition for the Welsh Language in several fields. During the discussion on the draft Standards, it was emphasised several times that we did not want them to weaken the Council's current position.

3. Therefore, we have concluded that we need more than an internal policy document that will address the Council's ambition for the Welsh Language in all our services. The attached document is an adaptation and update of the old Language Plan that has been discussed with the Language Committee.

4. Under the Constitution, the Language Plan was part of the Policy Framework that had to be adopted by the Council. However, legal advice has been received to the effect that such is not the case with the Language Policy. It is suggested, however, that, because of the importance of this Policy to the Council's strategic objectives, that the Language Policy should be included in the Policy Framework that should be adopted by the full Council.

YSTYRIAETHAU PERTHNASOL/ RELEVANT CONSIDERATIONS

Mae'r ddogfen sydd gerbron wedi bod yn destun trafod mewnol ac, yn benodol, cafodd ei drafod yng nghyfarfod y Pwyllgor Iaith ar 14 Ionawr, 2016.

Gellid ystyried gadael y polisi yn nwylo'r Cabinet a fyddai yn ystyried sylwadau gan y Pwyllgor Iaith ond ystyrrir ei fod yn gydnaws â statws y Gymraeg o fewn y Cyngor ei fod yn cael ei nodi fel un o brif elfennau Fframwaith Bolisi'r Cyngor ac yn cael ei fabwysiadu gan y Cyngor

The attached document has been the subject of internal discussion and was discussed at the meeting of the Language Committee on 14 January, 2016.

The polisi could be left in the hands of the Cabinet that would consider the observations of the Language Committee but it is considered that it would be more appropriate, because of the status of the Welsh Language within the Council, for it to be noted as one of the main elements of the Council's Policy Framework that is adopted by the Council.

BARN Y SWYDDOGION STATUDOL/VIEWS OF STATUTORY OFFICERS

1. Y Prif Weithredwr/Chief Executive:-

Dim i'w ychwanegu / *Nothing to add*

2. Swyddog Monitro/ Monitoring Officer:-

Gyda dyfodiad y gyfundrefn Safonau Iaith drwy Fesur Iaith 2011 bydd y gofyn am Gynllun Iaith Statudol Drwy Deddf Iaith 1993 yn cael ei ddisodli. Gosodwyd Cynllun

laith statudol y Cyngor o fewn y Fframwaith Bolisi drwy ddarpariaeth deddfwriaethol. Gan fod y tirwedd statudol ynglyn a'r iaith Gymraeg wedi newid bellach ni fydd y cysyniad o Gynllun iaith statudol yn bodoli i'r dyfodol ar gyfer Awdurdodau Lleol. Ar y sail yma byddai'r Polisi iaith yn fater y gall y Cabinet ymdrin ag ef. Fodd bynnag gall y Cyngor hefyd gymeryd cyfrifoldeb am Gynlluniau a Strategaethau drwy eu gosod o fewn y Fframwaith Bolisi. Mae'r Polisi arfaethedig yn disgyn o fewn ystod o faterion y gall y Cyngor ei fabwysiadu o fewn y Fframwaith.

Wrth argymhell y Polisi i'r Cyngor ar gyfer penderfyniad mae angen sicrhau fod gofynnion Deddf Cydraddoldeb 2010 ynglyn ac asesu a chyfarch unrhyw ardrawiadau yn cael eu hadlewyrchu ac ymgorffori yn eglur

With the arrival of the Language Standards process through the 2011 Language Act, the requirement for a Statutory Language Plan under the 1993 Language Act has been superseded. The Language Plan was placed within the Council's Policy Framework through legislative provision. Since statutory landscape regarding the Welsh language has now changed, the concept of the Language Plan will not exist for Local Authorities in the future. On this basis, the Language Policy is a matter that the Cabinet can deal with. However, the Council can also take responsibility for Plans and Strategies by placing them within the Policy Framework. The proposed Policy falls within the range of matters that the Council can adopt within the Framework.

In recommending the Policy to the Council for decision, it is necessary to ensure that the requirements of the 2010 Equalities Act about assessing and addressing any impacts are reflected and incorporated clearly.

3. Prif Swyddog Cyllid/Chief Finance Officer:-

Mae uchelgais ieithyddol Cyngor Gwynedd wedi'i sefydlu ers tro. Gan fod gweithrediad y Cyngor eisoes yn rhagori ar y "safonau", nid yw'r gofynnion diweddar hynny yn golygu angen am adnodd ychwanegol yma, yn wahanol i rai cyrff eraill. *The Council's linguistic ambition has been set for some time. Since the Council's actions already exceed the "standards", those recent requirements do not entail the need for more resources here, that is not the case in some other bodies.*

BARN YR AELOD LLEOL/VIEW OF LOCAL MEMBER

Ddim yn fater lleol

LLOFNOD /SIGNED

DYDDIAD/DATE

23/2/16

POLISI IAITH GYMRAEG CYNGOR GWYNEDD 2016

RHAGAIR

Cyhoeddir y Polisi Iaith hwn yn unol â blaenoriaethau Cyngor Gwynedd a'r gofynion a osodir ar y Cyngor dan Safonau'r Gymraeg, Adran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011.

Diben y polisi yw nodi sut y bydd y Cyngor a'i weithwyr yn mynd ati i gynllunio a darparu er mwyn sicrhau bod pob gwasanaeth yn ateb angen y boblogaeth leol o safbwynt ieithyddol. Bydd hefyd yn sicrhau cydymffurfiaeth y Cyngor â'r Safonau Iaith.

NOD AC AMCANION SYLFAENOL:

Mae hybu'r defnydd o'r Gymraeg yn un o amcanion gwella Cyngor Gwynedd, gyda Chynllun Strategol y Cyngor yn datgan mai'r nod yw gweld:

“Pobl Gwynedd yn manteisio ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned, y gweithle, ac wrth gyrchu gwasanaethau cyhoeddus.

...a...

Gwasanaethau'r Cyngor yn hyrwyddo'r Gymraeg ymysg trigolion, a thrigolion yn manteisio ar y cyfleoedd hynny i ddefnyddio'r Gymraeg.”

Yn ychwanegol at hyn, ceisir trwy'r polisi hwn sicrhau:

- Bod y Cyngor yn gweithredu yn unol â'r egwyddor sylfaenol a nodir ym Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011, sef y dylid trin y Gymraeg a'r Saesneg yn gyfartal, gan roi'r un statws a dilysrwydd i'r ddwy iaith.
- Bod posib i holl drigolion y sir ddefnyddio gwasanaethau'r Cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg, ac y cymerir camau pendant i sicrhau bod dewis iaith y defnyddiwr yn cael ei nodi a'i barchu bob amser.
- Y rhoir cyfrifoldeb ar **holl** Swyddogion ac Aelodau'r Cyngor i hyrwyddo'r Gymraeg ym mhob rhan o'u gwaith.
- Bod y Cyngor drwy ei ymrwymiad i Strategaeth Iaith Gwynedd, ar y cyd â hunaniaith, Menter Iaith Gwynedd, yn ymdrechu i hybu'r iaith a chynyddu cyfleoedd i bobl Gwynedd ddefnyddio'r Gymraeg. Y nod tymor hir yw cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg yn y sir.

- Yr anogir pob corff allanol i gyfathrebu gyda'r Cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg neu yn ddwyieithog.
- Bod disgwyl i unrhyw gyrff neu fusnesau allanol sy'n darparu gwasanaethau ar ran y Cyngor wneud hynny yn unol â'r Safonau a osodir ar y Cyngor ei hun. Bydd disgwyliadau clir yn cael eu gosod mewn cytundebau gwasanaeth a threfniadau monitro priodol yn cael eu sefydlu a'u dilyn.
- Mae'r Gymraeg yn elfen o Fframwaith Gwella Cydraddoldeb Cymru, sef teclyn a ddatblygwyd gan Gymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i hwyluso'r cyswllt rhwng anghenion cydraddoldeb a'r iaith Gymraeg a strwythurau Rhaglen Wella Cymru. Mae Cyngor Gwynedd wedi ymrwymo i'r Fframwaith ac i'r nod o brif-ffrydio'r iaith Gymraeg drwy ei holl waith a'i weithdrefnau.

SAFONAU'R GYMRAEG YNG NGWAITH Y CYNGOR

CYFLENWI GWASANAETHAU

Mae'r adran hon yn ymwneud â'r modd y bydd y Cyngor yn cyfarch rhai o'r Safonau Cyflenwi Gwasanaethau ac yn sicrhau bod cyfathrebu dwyieithog effeithiol gyda'r cyhoedd.

1. Gohebiaeth ysgrifenedig

- 1.1 Mae rhyddid i unrhyw aelod o'r cyhoedd ohebu â'r Cyngor yn y Gymraeg neu Saesneg, ac atebir pob gohebiaeth bersonol yn yr iaith y mae'n cael ei hanfon trwy lythyr neu e-bost.
- 1.2 Bydd llythyrau, ym mha iaith bynnag y bônt, yn cael eu hateb yn unol â'r targedau ateb llythyrau corfforaethol, sef cydnabyddiaeth o leiaf o fewn 7 diwrnod gwaith ac ateb llawn o fewn 15 diwrnod gwaith.
- 1.3 Ar ôl siarad wyneb yn wyneb neu dros y ffôn, bydd unrhyw ohebiaeth ysgrifenedig ddilynol yn parhau yn yr un iaith â'r cyfathrebiad cyntaf, neu yn yr iaith a ddewiswyd gan y defnyddiwr.
- 1.4 Pan fo swyddog o'r Cyngor yn cychwyn gohebiaeth ag unrhyw unigolyn, cymdeithas neu gwmni ar ffurf llythyr safonol neu electronig, yna dylid ysgrifennu'r ohebiaeth honno yn ddwyieithog. Gellir ysgrifennu yn Gymraeg yn unig os yw'r swyddog yn gwybod i sicrwydd bod y derbynnnydd yn gallu'r Gymraeg.
- 1.5 Dylid gohebu gydag unrhyw gyrff cyhoeddus a rhai wedi eu datganoli yng Nghymru yn y Gymraeg yn unig. Os bydd corff arall sydd hefyd yn ddarostyngedig i'r Safonau Iaith (yn enwedig felly awdurdodau lleol eraill a Llywodraeth Cymru) yn anfon gohebiaeth uniaith Saesneg, dylai swyddogion ofyn am gopi Gymraeg o'r ohebiaeth cyn ymateb i'r corff yn Gymraeg. Os na dderbynnir gohebiaeth Gymraeg wedi gwneud cais amdano, dylid ymateb i'r ohebiaeth yn Gymraeg a rhoi gwybod i'r Uned Hyrwyddo Iaith.

- 1.6 Dylid sicrhau cywirdeb unrhyw ohebiaeth sy'n cael ei hanfon. Anogir holl staff y Cyngor i ddefnyddio rhyngwyneb Cymraeg Windows a CySill ac i ddilyn canllawiau Cymraeg Clir.

2. Cyfathrebu dros y ffôn

- 2.1 Bydd modd i unrhyw aelod o'r cyhoedd gael gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg wrth gysylltu dros y ffôn.
- 2.2 Bydd pob aelod o staff rheng flaen a phob system ateb electronig awtomatig – a hynny yn y Pencadlys, y swyddfeydd rhanbarth a manau cyhoeddus eraill y Cyngor - yn ateb galwadau ffôn yn ddwyieithog (yn y Gymraeg yn gyntaf ac yna yn y Saesneg) ac mewn ffordd groesawgar.
- 2.3 Bydd mwyafrif helaeth staff y Cyngor sy'n derbyn galwadau ffôn uniongyrchol gan y cyhoedd yn gallu ymdrin â'r galwadau yn y Gymraeg. Os bydd y sawl sy'n galw yn siarad Cymraeg ond nad yw'r swyddog sy'n ateb yn gallu siarad Cymraeg yn ddigon rhugl i ymdrin â'r mater, dylai'r swyddog egluro hynny a chynnig trosglwyddo'r alwad i aelod arall o staff fydd yn gallu ymdrin â'r mater yn llawn yn newis iaith y galwr. Mewn achosion lle bo'r swyddog sy'n ateb galwad yn ddysgwyr(aig), anogir y swyddog i ddefnyddio ac ymarfer ei G/Chymraeg hyd eithaf ei (g)allu.
- 2.4 Bydd negeseuon ar holl beiriannau ateb y Cyngor yn ddwyieithog, gyda'r neges Gymraeg i'w chlywed gyntaf.

3. Cyfarfodydd

- 3.1 Bydd y Cyngor yn sicrhau bod pob cyfarfod a drefnir ganddynt yn cael ei gynnal drwy gyfrwng y Gymraeg. Trefnir cyfieithu ar y pryd lle bo'n addas er mwyn hwyluso hyn.
- 3.2 Rhaid gwneud yn siŵr bod unrhyw un a gaiff eu gwahodd i gyfarfod yn y Cyngor yn ymwybodol bod cyfarfodydd mewnol y Cyngor yn cael eu cynnal drwy gyfrwng y Gymraeg. Dylid rhoi cyfle iddynt nodi a ydynt yn dymuno cyfrannu drwy gyfrwng y Gymraeg neu Saesneg a dyletswydd swyddogion y Cyngor fydd sicrhau bod gwasanaeth cyfieithu ar gael os oes angen er mwyn sicrhau bod y cyfarfod yn parhau drwy gyfrwng y Gymraeg.
- 3.3 Os bydd rhywun yn mynychu cyfarfod sydd yn ymwneud â llesiant, ac yn dymuno trafod mater drwy gyfrwng y Gymraeg, **rhaid** cynnal y cyfarfod hwnnw yn unol â dewis iaith yr unigolyn. Rhaid i'r Cyngor sicrhau bod unrhyw staff sy'n bresennol yn gallu'r Gymraeg, ac os nad ydynt, bod trefniadau yn eu lle i sicrhau nad yw hyn yn amharu o gwbl ar allu'r unigolion (a'r swyddogion) sy'n dymuno gwneud hynny i gyfrannu drwy gyfrwng y Gymraeg. NI DDYLID newid iaith y cyfarfod er lles y swyddog.
- 3.4 Yn unol â nod y Cyngor, ceisir sicrhau bod staff dwyieithog ar gael bob amser

a all gyflawni'r dasg dan sylw yn Gymraeg neu yn Saesneg. Gan fod mwyafrif helaethaf staff y Cyngor yn ddwyieithog, ni ddylid bod mewn sefyllfa o orfod newid iaith cyfarfod gyda'r cyhoedd i'r Saesneg.

4. Cyfarfodydd Cyhoeddus

- 4.1 Caniateir i unrhyw un siarad Cymraeg neu Saesneg, yn ôl eu dewis, mewn cyfarfod cyhoeddus a drefnir gan y Cyngor, a darperir gwasanaeth cyfieithu i hwyluso hynny.
- 4.2 Pan drefnir cyfarfod, gwrandawiadau neu ymchwiliad cyhoeddus gan y Cyngor, bydd Swyddogion y Cyngor yn cyflwyno ac yn arwain drwy gyfrwng y Gymraeg a darperir cyfieithu ar y pryd i'r Saesneg.
- 4.3 Bydd disgwyl i swyddogion arweiniol neu gadeiryddion unrhyw gyfarfodydd cyhoeddus dynnu sylw at ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd ar gychwyn y cyfarfod, ac annog mynychwyr i ddefnyddio'r offer er mwyn hybu dewis iaith
- 4.4 Bydd y sawl sy'n gyfrifol am drefnu'r cyfarfod hefyd yn gyfrifol am sicrhau bod neges yn cael ei chyfleu ar raglen, gwahoddiad, neu hysbyseb sydd ynglŷn â'r cyfarfod, i ddynodi mai Cymraeg fydd iaith y cyfarfod cyhoeddus ac y bydd gwasanaeth cyfieithu ar gael.
- 4.5 Disgwylir i unrhyw ddogfennaeth ynghlwm â chyfarfod cyhoeddus fod yn ddwyieithog.
- 4.6 Disgwylir i Swyddogion y Cyngor gyfrannu drwy gyfrwng y Gymraeg mewn cyfarfodydd cyhoeddus, pwyllgorau neu gynadleddau a drefnir gan awdurdodau neu sefydliadau eraill, ac fe'u hanogir i ofyn am ddarpariaeth cyfieithu ar y pryd os bydd angen.

5. Cyhoeddiadau a Deunydd Ysgrifenedig

(D.S. Mae'r rhan hwn o'r polisi yn ymwneud ag unrhyw ddeunyddiau ysgrifenedig cyhoeddus, sy'n cynnwys ffurflenni a deunydd esboniadol, hysbysiadau i'r Wasg, hysbysiadau cyhoeddus ac ymgyrchoedd cyhoeddusrwydd ac ymgynghori, yn ogystal â phob deunydd

- 5.1 Bydd yr holl ddogfennau a gaiff eu rhannu gyda'r cyhoedd yn enw'r Cyngor, boed wedi eu cynhyrchu yn fewnol neu gan gorff neu sefydliad allanol, yn rhoi yr un statws i'r Gymraeg a'r Saesneg. Ar yr un pryd, bydd y Cyngor bob amser yn ceisio adlewyrchu'r ffaith mai Cymraeg yw iaith weithredol y Cyngor ac iaith naturiol cyfran helaeth o'r boblogaeth leol.
- 5.2 Bydd unrhyw ddeunydd ysgrifenedig a gaiff ei ysgrifennu gan y Cyngor, ac sydd wedi ei fwriadu ar gyfer defnydd y cyhoedd yn cael eu darparu yn Gymraeg a Saesneg. Mae hyn yn cynnwys deunydd ysgrifenedig wedi ei argraffu a deunydd a gaiff eu rhannu yn electronig.
- 5.3 Bydd unrhyw daflenni neu lythyrau sy'n cael eu hanfon i'r trigolion yn

ddwyieithog yn cael eu rhoi mewn amlenni mewn modd sy'n ceisio sicrhau mai'r Gymraeg sydd i'w gweld gyntaf wrth agor.

- 5.4 Os bydd Swyddogion yn rhannu deunydd ysgrifenedig gan sefydliadau eraill (naill ai ar ffurf dogfennau, neu drwy gyfeirio at ffynonellau eraill fel gwefannau) disgwylir i'r swyddogion wneud pob ymdrech i sicrhau bod y deunydd hwnnw ar gael yn y Gymraeg yn ogystal â'r Saesneg. Os bydd dogfennau yn cael eu rhannu fel rhan o waith ymgynghori, ac nad yw'r sefydliad allanol yn gallu darparu copïau dwyieithog, rhaid gwneud trefniadau i'w cyfieithu yn fewnol cyn gwneud y dogfennau yn gyhoeddus.
- 5.5 Bydd y Cyngor yn sicrhau bod unrhyw ddeunydd ysgrifenedig yn safonol ei ffurf a'i arddull, yn y Gymraeg a'r Saesneg, y bydd y ddwy iaith yn gyfartal o ran ffurf, maint, ansawdd ac eglurder. Mae hyn yn cynnwys sicrhau bod unrhyw ddeunydd yn ddealladwy ac yn eglur i'r cyhoedd, ac yn dilyn egwyddorion Cymraeg Clir / Plain English.
- 5.6 Bydd deunyddiau fel arfer yn cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog ar yr un ddalen neu yn yr un ddogfen (fel bo'n briodol).
- 5.7 Pe byddai rhaid, am unrhyw reswm (e.e. maint dogfen) i'r Cyngor gyhoeddi fersiynau Cymraeg a Saesneg ar wahân, byddant yn cael eu cyhoeddi ar yr un adeg, ac ar gael gyda'i gilydd ple bynnag y byddant ar gael.
- 5.8 Rhoddir y flaenoriaeth i'r Gymraeg mewn unrhyw ddeunydd, ffurflenni, poster neu hysbysebion i'r cyhoedd. Bydd y fersiwn Gymraeg naill ai uwchben y Saesneg neu'r Gymraeg ar y chwith a'r Saesneg ar y dde.
- 5.9 Bydd unrhyw arwyddion a gaiff eu gosod mewn unrhyw fan cyhoeddus sydd dan ofal y Cyngor yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg yn gyntaf, a'r Saesneg yn dilyn oddi tannod.
- 5.10 Bydd y polisi hwn hefyd yn berthnasol i unrhyw hysbysiadau neu bosteri gan gyrff a chwmnïau eraill a fydd o dro i dro yn cael ei arddangos yn adeiladau'r Cyngor. Yr unig eithriadau fydd mudiadau gyda'r prif amcan o hyrwyddo'r iaith a diwylliant Cymraeg.
- 5.11 Bydd pob datganiad a gyhoeddir gan y Cyngor i'r wasg neu i'r cyfryngau yn gwbl ddwyieithog.
- 5.12 Bydd ymateb i ymholiadau gan y wasg neu'r cyfryngau yn cael ei anfon yn Gymraeg neu'n Saesneg, yn ddibynnol ar iaith y gohebydd perthnasol.
- 5.13 Bydd yr holl ddeunydd a ddefnyddir i godi ymwybyddiaeth i farchnata, i hyrwyddo ac i ddenu buddsoddiad i'r ardal yn nodi a chydabod pwysigrwydd yr iaith Gymraeg.
- 5.14 Bydd unrhyw ymgyrchoedd marchnata a gynhelir gan neu ar ran y Cyngor yn rhai cwbl ddwyieithog, gan gynnwys arddangosfeydd, stondinau gwybodaeth a chynadleddau. Golyga hyn y bydd unrhyw waith hysbysebu, cyhoeddi neu

ymchwil yn gwbl ddwyieithog.

Yr unig eithriadau i'r uchod fydd:

- (a) gweithgareddau sy'n uniongyrchol gysylltedig i weithgarwch sy'n cefnogi'r iaith a diwylliant Cymraeg, e.e. Eisteddfod yr Urdd a'r Eisteddfod Genedlaethol.
- (b) yn achos rhaglenni radio neu deledu, bydd iaith yr hysbyseb neu fwletin gwybodaeth yn dibynnu ar y sianel neu orsaf dan sylw. Yn achos sianelau a gorsafoedd a dderbynnir yng Nghymru (boed y rheiny trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg), byddant yn ddwyieithog. Ar y llaw arall, yn achos sianelau a dderbynnir yn Lloegr yn bennaf, bydd unrhyw ddeunydd a ddarllidir arnynt yn Saesneg yn unig.
- (c) llyfrynnau wedi'u hanelu'n bennaf at y farchnad tu hwnt i Gymru. Byddant yn Gymreig eu naws gyda defnydd o'r Gymraeg ynddynt. Bydd modd i unrhyw adran gael cyngor gan yr Uned Hyrwyddo Iaith ar yr angen i ddarparu yn ddwyieithog neu beidio ar y mater hwn.
- (ch) Bydd pob hysbyseb cyhoeddus a gyhoeddir yn y wasg Gymraeg yn ymddangos yn uniaith Gymraeg.

5.15 Disgwylir i hysbysebion a chyhoedduswydd ar ran trydydd parti a fo'n ymddangos ar eiddo, tir neu adeilad y Cyngor ddilyn y canllawiau uchod. Lle bu cytundeb rhwng y Cyngor a pharti arall ar gyfer defnyddio eiddo, tir neu adeilad y Cyngor, bydd amod i'r perwyl hwn yn y cytundeb, yn cynnwys cyhoedduswydd cysylltiedig (e.e. posteri, hysbysebion).

Y Cyngor ar y We

- 5.16 Bydd unrhyw ddeunydd a gyhoeddir yn electronig yn dilyn y canllawiau a nodir ar gyfer deunydd ysgrifenedig yn y polisi hwn, ac yn cael eu cyhoeddi yn y Gymraeg a'r Saesneg.
- 5.17 Bydd unrhyw wefannau ac apiau a ddatblygir gan y Cyngor yn rhoi blaenoriaeth i'r Gymraeg, yn llywio'r defnyddiwr at y dudalen Gymraeg yn gyntaf lle bo modd, ac yn caniatáu symud yn hwylus rhwng y tudalennau cyfatebol yn Gymraeg a Saesneg.
- 5.18 Bydd unrhyw gyfrifon ar wefannau cymdeithasol (megis Facebook a Twitter) yn dilyn y canllawiau sydd ar gael gan yr Uned Gyfathrebu ac yn cyflwyno gwybodaeth yn ddwyieithog, gyda'r Gymraeg yn ymddangos gyntaf bob amser.

6. Derbynfeydd

- 6.1 Bydd modd i'r cyhoedd gael gwasanaeth dwyieithog llawn ym mhob un o dderbynfeydd cyhoeddus y Cyngor. Mae hyn yn golygu y bydd pob cynghorydd cwsmer a chroesawydd mewn derbynfeydd canolfannau hamdden, ysgolion ac ati yn gallu cyfathrebu yn ddwyieithog.

- 6.2 Bydd arwyddion yn cael eu harddangos yn nerbynfeydd ac unrhyw fannau gwasanaeth cyhoeddus y Cyngor fydd yn nodi'n glir bod modd cael gwasanaeth Cymraeg er mwyn sicrhau bod cymal 1.3 o'r polisi hwn yn cael ei weithredu yn effeithiol a naturiol.
- 6.3 Anogir, ble bo'n briodol, i staff derbynfeydd a mannau gwasanaeth cyhoeddus wisgo bathodynnau neu gortynnau gwddf "Cymraeg" fydd yn galluogi i'r cyhoedd wybod lle mae siaradwyr neu ddysgwyr Cymraeg all roi gwasanaeth cyfrwng Cymraeg iddynt.

7. Grantiau

- 7.1 Defnyddir nawdd neu grant i sector, grŵp neu unigolyn fel un arf cyhoeddus ar gyfer hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg a dwyieithrwydd yn lleol. Gall hyn hefyd fod yn ffordd o hyrwyddo'r Gymraeg yn weledol.
- 7.2 Wrth osod grant neu nawdd i gymdeithas neu grŵp cymunedol, bydd y Cyngor yn gofyn am eglurhad ynglŷn â sut y byddent yn darparu gwasanaeth dwyieithog drwy'r nawdd gan osod telerau'n unol â gofynion y cais.
- 7.3 Bydd y Cyngor yn disgwyl i sefydliadau, mudiadau, cyrff ac unigolion sy'n darparu gwasanaethau ar gyfer y gymuned fusnes yn lleol wneud hynny'n ddwyieithog.
- 7.4 Bydd disgwyl i fusnesau a sefydliadau ddangos ymrwymiad i'r iaith Gymraeg ac i weithredu yn unol â'r un safonau â'r Cyngor.
- 7.5 Bydd y Cyngor, drwy gynnig grantiau i fusnes, yn annog y busnesau hynny i ddefnyddio'r iaith Gymraeg fel arf masnachol.
- 7.6 Bydd pob gohebiaeth yn ymwneud â dyrannu grantiau neu dendrau gwasanaethau yn Gymraeg a Saesneg.
- 7.7 Bydd angen sicrhau bod modd cynnal unrhyw gyfweiliadau a gynhelir yng nghyswllt grantiau neu dendrau yn newis iaith yr ymgeisydd. Cyfrifoldeb swyddogion y Cyngor fydd sicrhau bod cyfieithu ar y pryd yn cael ei ddarparu os bydd angen.
- 7.8 Bydd unrhyw gytundeb sydd yn ymwneud â dosbarthu grantiau i fusnesau yn cynnwys cymal fydd yn nodi polisi iaith y Cyngor a'r cyfrifoldeb sydd ar bawb i ddefnyddio'r iaith mewn ffordd adeiladol a phriodol.

8. Cyd-ddarparu ac Allanoli Gwasanaethau

- 8.1 Mae trefniadau cyd-ddarparu a chyd-ariannu gwasanaethau, yn ogystal ag allanoli gwasanaethau, yn cael eu defnyddio fwyfwy gan y Cyngor ac yn allweddol i'r dyfodol. Wrth ddatblygu strwythurau a chytundebau gydag eraill, bydd y Cyngor yn gwarchod a sicrhau anghenion trigolion y Sir o safbwynt derbyn gwasanaethau dwyieithog.

- 8.2 Byddwn yn manteisio ar bob cyfle i godi ymwybyddiaeth o broffil a phwysigrwydd yr iaith Gymraeg o fewn y Sir gyda'n cyd-ddarparwyr ac i gydweithio tuag at well darpariaeth ddwyieithog ar draws yr holl wasanaethau.
- 8.3 Bydd unrhyw gytundebau darparu yn cyfeirio at y polisi hwn ac yn cynnwys cymalau fydd yn nodi'n glir y gofynion a'r disgwyliadau ar ddarparwyr allanol er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â gofynion y Polisi hwn.
- 8.4 Wrth ddrafftio ac adolygu cytundebau cyd-ddarparu a chyd-ariannu, bydd y Cyngor yn sicrhau cydymffurfiaeth â'r polisi hwn, a hynny er mwyn sicrhau nad yw'r trefniadau'n arwain at unrhyw ddirywiad mewn darpariaeth Gymraeg i'r cyhoedd. Byddwn yn monitro'r cytundebau er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth.
- 8.5 Os bydd gwasanaeth yn cael ei allanoli, neu gytundeb/tendr yn cael ei roi i ddarparu gwasanaeth mewn adeilad sydd yn eiddo i'r Cyngor bydd disgwyl iddynt weithredu i'r un safonau a osodir yn y Polisi hwn a gwneir pob ymdrech i sicrhau bod y busnes neu wasanaeth yn cael ei gynnal drwy gyfrwng y Gymraeg, yn ogystal â'r Saesneg, gan gynnwys cynnig cyngor a chefnogaeth.
- 8.6 Mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â chyrff cyhoeddus, sefydliadau o'r sector gwirfoddol ac asiantaethau eraill. Mae'n gweithredu ar sawl lefel ac o ganlyniad :-
- i. Pan fo'r Cyngor yn arwain partneriaeth, yn strategol ac yn weithredol, bydd yn sicrhau fod y ddarpariaeth gyhoeddus yn unol â'r Polisi Iaith.
 - ii. Pan fo'r Cyngor yn ymuno â phartneriaeth, ac mae corff arall yn ei arwain, bydd mewnbyn y Cyngor i'r bartneriaeth yn cydymffurfio â'r Polisi Iaith a bydd y Cyngor yn annog y partiön eraill i gydymffurfio.
 - iii. Pan fo'r Cyngor yn gweithredu fel rhan o gonsortia, bydd yn annog y consortia i fabwysiadu polisi iaith. Wrth weithredu'n gyhoeddus yn enw'r consortia bydd y Cyngor yn gweithredu yn unol â'i Polisi Iaith.
 - iv. Pan fo'r Cyngor yn ymuno â phartneriaeth neu'n ffurfio partneriaeth, bydd yn gofyn i'r darpar bartneriaid am eu Polisiâu Iaith, neu'r modd y maent yn gweithredu yn ddwyieithog. Fel rhan o bob partneriaeth, bydd y Cyngor yn cynnig cyngor i'r partiön eraill sy'n rhan o'r bartneriaeth.
- 8.7 Gall y Cyngor gynorthwyo'r uchod, e.e. trwy gynnig cyngor ynglŷn â Dwyieithrwydd a llogi offer cyfieithu.

9. Gwirfoddolwyr

- 9.1 Os bydd gwirfoddolwyr yn cael eu defnyddio i gyflenwi gwasanaethau neu weithgareddau ar ran y Cyngor, dylid sicrhau eu bod hwythau yn ymwybodol o'r angen i ddarparu yn ddwyieithog a recriwtio rhai a all gyfathrebu yn Gymraeg a Saesneg ble bo'n bosib. Os oes gwirfoddolwyr yn cael eu recriwtio

nad ydynt yn gallu siarad Cymraeg, rhaid i swyddog neu reolwr y Cyngor sicrhau nad yw hyn yn amharu ar allu'r gwasanaeth i gynnig y gweithgaredd yn ddwyieithog.

- 9.2 Os bydd gwirfoddolwyr yn cael eu recriwtio ar gyfer y tymor hir (mwy na gweithgaredd unigol) dylid sicrhau bod elfen o ymwybyddiaeth neu fagu hyder yn y Gymraeg yn cael ei chynnwys mewn unrhyw hyfforddiant rôl.

LLUNIO POLISI

10. Polisiâu a Mentrau Newydd

- 10.1 Dylid sicrhau bod unrhyw gynlluniau, menter neu bolisiau newydd a fabwysiedir gan y Cyngor yn cydymffurfio â gofynion y polisi hwn ac yn hwyluso a hyrwyddo defnyddio'r Gymraeg. Bydd cyfeiriad at y polisi hwn mewn unrhyw gynlluniau, mentrau neu bolisiau o eiddo'r Cyngor lle bo hynny'n berthnasol a chymalau perthnasol o'r polisi yn cael eu dyfynnu. Hefyd gwneir asesiad o effeithiau ieithyddol tebygol unrhyw bolisi neu fenter newydd wrth eu llunio ac o effaith unrhyw bolisi neu fenter a fabwysiadwyd gan y Cyngor wrth fonitro'r polisi neu fenter.
- 10.2 Yn yr un modd bydd mesurau'r polisi yn cael eu gweithredu wrth roi polisiâu a mentrau newydd ar waith. Gwneir hyn trwy sicrhau bod asesiad gwrthrychol o'r oblygiadau.
- 10.3 Bydd Rheolwyr Gwasanaethau yn sicrhau bod ystyriaeth lawn yn cael ei roi i effeithiau ieithyddol posib unrhyw benderfyniadau polisi wrth lunio polisi newydd, neu adolygu neu addasu polisi cyfredol. Bydd asesiadau yn cael eu cynnal ble bo'n briodol i sicrhau nad yw unrhyw bolisi newydd yn cael effaith andwyol neu negyddol ar gynhaliaeth y Gymraeg yn y sir.
- 10.4 Bydd angen sicrhau bod unrhyw waith ymchwil neu unrhyw ymgynghoriad a gynhelir yng nghyswllt llunio polisi newydd yn rhoi sylw teg i effeithiau ieithyddol posib unrhyw benderfyniadau.
- 10.5 Bydd angen sicrhau bod y Gymraeg yn cael ei hystyried ochr yn ochr ag unrhyw fater cydraddoldeb arall wrth lunio polisiâu.

GWEITHREDU MEWNOL

Mae'r adran hon yn ymdrin â'r modd y bydd y Cyngor yn cydymffurfio â'r Safonau Gweithredu ac yn mynd y tu hwnt i hynny er mwyn sicrhau bod gweinyddiaeth fewnol y Cyngor yn parhau i fod drwy gyfrwng y Gymraeg.

- 11.1 Gweithredir proses ddemocrataidd fewnol y Cyngor drwy gyfrwng y Gymraeg. Golyga hyn y bydd y Gymraeg bob amser yn cael blaenoriaeth mewn gweithrediadau mewnol.
- 11.2 Bydd mewnwyd y Cyngor yn uniaith Gymraeg, a bwletinau gwybodaeth staff ar e-bost yn Gymraeg. Darperir fersiwn Saesneg o'r bwletina

- 11.3 Er mwyn galluogi'r Cyngor i weithredu yn unol â'r polisi hwn, bydd yn ofynnol i staff y Cyngor allu cyfathrebu'n effeithiol yn y Gymraeg a'r Saesneg hyd at safon sy'n briodol ac er mwyn gallu cyflawni eu dyletswyddau'n llawn.
- 11.4 Mae'r Cyngor yn dymuno cydweithio gyda'i staff er cyrraedd y sefyllfa honno ac mae'n cydnabod y bydd rhaid bod yn hyblyg wrth gyrraedd y nod. Rhoddir pob cefnogaeth bosib i annog hyder a gallu'r gweithwyr yn y Gymraeg. Yn yr un modd mae'r Cyngor yn disgwyl i'r staff fod yn ymroddgar a chydweithredu er cyrraedd y nod hwnnw.
- 11.5 Cynigir cefnogaeth gyfieithu, ble bynnag y bo'r angen, er mwyn sicrhau nad yw unrhyw un sydd yn llai hyderus neu yn llai galluog yn yr un o'r ddwy iaith yn cael eu heithrio.
- 11.6 Er mwyn sicrhau cydymffurfiaeth â'r Polisi hwn a Safonau'r Gymraeg, bydd asesiad blynyddol yn cael ei gynnal o sgiliau iaith gweithlu'r Cyngor.

12. Polisiau staff

- 12.1 Bydd unrhyw wybodaeth yn ymwneud â materion cyflogaeth a materion allweddol megis lechyd a Diogelwch ar gael yn y Gymraeg a'r Saesneg.
- 12.2 Bydd modd i bob aelod o staff gyflwyno cwynion drwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg, a dylid delio ag unrhyw achos yn newis iaith yr aelod staff.
- 12.3 Bydd gan bob aelod o staff hawl i ymdrin ag unrhyw faterion disgyblu neu unrhyw faterion eraill sy'n ymwneud ag amodau gwaith neu berfformiad drwy gyfrwng eu dewis iaith, yn y Gymraeg neu'r Saesneg.

13. Hyfforddiant

- 13.1 Bydd y Cyngor yn darparu cyfleusterau hyfforddiant mewn swydd i alluogi staff i ddatblygu eu sgiliau ieithyddol yn y Gymraeg a'r Saesneg.
- 13.2 Anogir staff i ddatblygu eu sgiliau ieithyddol ac fe'u rhyddheir, os bydd angen, i ddysgu neu i loywi eu sgiliau. Bydd y Cyngor yn darparu ar gyfer hyfforddi staff ar sawl lefel ac yn paratoi cyllid ar gyfer hynny.
- 13.3 Cyfrifoldeb Rheolwyr llinell fydd annog staff i fynychu hyfforddiant ac i asesu'r angen am hyfforddiant gloywi neu wella sgiliau o fewn eu timau.
- 13.4 Bydd hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith hefyd yn cael ei gynnig i'r holl weithlu, fydd yn codi ymwybyddiaeth am bwysigrwydd y Gymraeg a hanes yr iaith.
- 13.5 Wrth ddarparu i aelodau staff ddysgu'r iaith tuag at safon sy'n briodol i ddibenion y swydd, paratwir a darperir hyfforddiant a chefnogaeth deilwng ar gyfer yr unigolyn. Bydd yr hyfforddiant hwn yn seiliedig ar asesiad manwl o anghenion yr unigolion yn dilyn y penodiad i'r swydd. Sylweddolir y bydd gallu ieithyddol yn amrywio o swyddog i swyddog a bydd y Cyngor yn cymryd hyn i

ystyriaeth wrth eu hasesu.

- 13.6 Bydd cyfle yn ogystal i unrhyw aelod etholedig sy'n dymuno gwella eu sgiliau ieithyddol ymuno â hyfforddiant iaith y Cyngor
- 13.7 Cyflwynir Gwobr Goffa Dafydd Orwig yn flynyddol i ddysgwyr er mwyn cydnabod ymdrech staff sy'n gwneud cynnydd arbennig yn y deuddeg mis blaenorol. Mae'r Wobr hefyd yn cydnabod gwaith a chyfraniad Mentoriaid iaith.

14. Hysbysebu Swyddi/Recriwtio

- 14.1 Bydd y Cyngor yn mabwysiadu Strategaeth Sgiliau Ieithyddol i gefnogi'r Polisi Iaith hwn.
- 14.2 Wrth hysbysebu swyddi bydd y Cyngor yn datgan ei bod yn ofynnol i ddeiliaid swyddi allu cyfathrebu trwy gyfrwng y Gymraeg a'r Saesneg i lefel briodol y swydd.
- 14.3 Penodir lefel iaith briodol i bob swydd yn y Cyngor ar gyfer anghenion y swydd honno. Bydd rhaid i ddeiliaid swyddi penodedig allu cyrraedd y gofynion ieithyddol o ddyddiad cychwyn eu cyflogaeth yn y swyddi hyn.
- 14.4 Gall fod yn bosib i ddeiliaid rhai swyddi ddatblygu'r sgiliau sy'n angenrheidiol ar gyfer anghenion y swydd dros amser. Os nad yw'n bosib penodi unigolyn sy'n cyrraedd y gofynion ieithyddol llawn, bydd y Cyngor yn ystyried a yw'n briodol penodi ymgeisydd sydd â'r sgiliau eraill sy'n berthnasol i'r swydd dan sylw ac sy'n dangos ymrwymiad i ddatblygu'r sgiliau ieithyddol hyd at nod iaith ymarferol. Yn yr achosion hynny, bydd y Cyngor yn darparu'r cymorth sydd ei angen ar gyfer hynny a bydd cytundeb rhwng y Cyngor, fel y cyflogwr, a deilydd y swydd, ynghylch rhaglen ddatblygu addas ar gyfer y swydd a'r unigolyn, gyda chynnydd yn erbyn hynny yn cael ei fonitro fel rhan o drefniadau gwerthuso parhaus y swyddog.
- 14.5 Bydd y rheolwr llinell a'r unigolyn a benodwyd yn hollol ymwybodol o'r hyn a olygir gan lefel iaith y swydd, gan gyfeirio at y fframwaith iaith. Lle nad yw'r fframwaith iaith yn ddigon manwl, bydd angen gosod nodau ieithyddol sy'n cydweddu â'r lefel yn y fframwaith, ac sy'n cyd-fynd â gofynion y swydd. Gall y Swyddog Datblygu Gweithlu/Cydgysylltydd Iaith roi cymorth yma. Dylid defnyddio'r fframwaith fel sail i osod gofynion ieithyddol penodol y swydd.
- 14.6 Bydd pob hysbyseb recriwtio staff a gyhoeddir gan y Cyngor yn ddwyieithog, ac eithrio:-
 - (a) Yn Uniaith Gymraeg:
Hysbysebion a gyhoeddir mewn cylchgronau a phapurau Cymraeg.
 - (b) Yn y Gymraeg yn unig gyda nodyn esboniadol byr yn y Saesneg:
Hysbysebion a gyhoeddir mewn cylchgronau a phapurau Saesneg am swyddi:

- lle mae'n hanfodol i'r deiliad gyrraedd gofynion ieithyddol y swydd o ddyddiad cychwyn y swydd dan sylw.
- lle nad yw'n hanfodol i ddeiliad gyrraedd gofynion ieithyddol y swydd o ddyddiad cychwyn y swydd; bydd hyn yn sefyll hyd nes ceir tystiolaeth sy'n dangos bod penodi swyddog sydd yn cyrraedd y gofynion ieithyddol llawn yn amhosib.

14.7 Mae mwyafrif helaeth staff y Cyngor yn ddwyieithog ond ar adegau penodi rhai na fyddant yn gallu'r Gymraeg. Disgwylir i bob Adran o'r Cyngor wneud trefniadau mewnol fel bo gohebiaeth a anfonir gan aelodau staff di-Gymraeg yn cael ei chyfieithu cyn ei hanfon a dylid gwneud hynny fel arfer yn fewnol heb gyfeirio'r ohebiaeth i'w chyfieithu gan gyfieithwyr y Cyngor. Byddai'r cyfieithwyr ar gael i gynorthwyo fel bo'r angen gyda gohebiaeth faith, gymhleth neu dechnegol.

COFNODION

- 15.1 Mae'r Cyngor yn croesawu unrhyw gŵyn yn erbyn gweinyddiad ein Polisi Iaith fel tystiolaeth ynglŷn â'n perfformiad ac fel cyfle i wella.
- 15.2 Byddwn yn ymdrin â phob cwyn iaith yn unol â safonau corfforaethol y Cyngor
- 15.3 Yr Uned Hyrwyddo Iaith sydd â chyfrifoldeb dros fonitro cwynion iaith, ac adroddir arnynt yn rheolaidd i'r Pwyllgor Iaith. Bydd yr Uned yn dilyn trefn o adrodd yn ffurfiol ar y cwynion hynny sydd wedi eu hateb yn llawn, ac yn anffurfiol am gwynion sydd yn dal i gael eu datrys.
- 15.4 Lle nad adroddir cwynion yn uniongyrchol i'r Uned Hyrwyddo Iaith, bydd disgwyl i holl wasanaethau'r Cyngor gofnodi unrhyw gwynion iaith a'u hadrodd i'r Swyddog Cydraddoldeb ac Iaith, un ai wrth iddynt godi neu fel rhan o'u hadroddiad ar gyfer yr Adroddiad Iaith flynyddol
- 15.5 Bydd unrhyw gwynion yn ymwneud â'r Polisi Iaith hwn neu gydymffurfiad y Cyngor gyda Safonau'r Gymraeg (2015) yn cael eu hadrodd yn flynyddol i'r Comisiynydd Iaith.

Monitro ac Adrodd

Bydd y Cyngor yn adrodd yn flynyddol ar ei gydymffurfiad â'r Safonau Iaith i Gomisiynydd y Gymraeg. Bydd gweithrediad y polisi hwn yn cael ei adolygu yn flynyddol, a'i addasu yn ôl yr angen.

GWYNEDD COUNCIL WELSH LANGUAGE POLICY 2016

INTRODUCTION

This Policy is published in accordance with Gwynedd Council's priorities and the requirements placed upon the Council under the Welsh Language Standards, Section 4 Welsh Language Measure (Wales) 2011.

The purpose of the Policy is to note how the Council and its staff will plan and provide to ensure that all of its services meet the need of the local population from a linguistic perspective. It will also serve as a means to ensure the Council's compliance with the Welsh Language Standards.

DECLARATION OF BASIC PRINCIPLES

- Promoting the use of the Welsh language is one of the Council's improvement objectives. The Council Strategic Plan notes that the aim is to see:

“The people of Gwynedd [are] taking advantage of opportunities to use the Welsh language in the community, the workplace and in accessing public services.

The Council's services promote the Welsh language amongst residents and residents take advantage of those opportunities to use the Welsh language.”

In addition, this Policy seeks to ensure that:

- The Council will operate according to the basic principle set out in the Welsh Language Measure (Wales) 2011, of treating the Welsh and English languages as equal, giving both languages equal status and validity.
- All residents of Gwynedd are able to use the services of the Council through the medium of Welsh and English, and that steps are taken to ensure that the language choice of the user is noted and respected at all times.
- A responsibility is placed upon **all** Council officials and Members to promote the Welsh language in all parts of their work.
- The Council has made a commitment to the Gwynedd Welsh Language Strategy, along with hunaniaith, Gwynedd's language initiative (Menter Iaith), to promote the language and increase opportunities for the residents of Gwynedd to use the Welsh language. The long term aim is to increase the number of Welsh-speakers in the county.

- All external bodies are encouraged to communicate with the Council through the medium of Welsh, or bilingually.
- Any external bodies or businesses that provide services on behalf of the Council are expected to do so in accordance with the Welsh Language Standards that are placed on the Council. Expectations will be clearly expressed in service level agreements and proper monitoring procedures will be put in place.
- The Welsh language is an element within the Equality Improvement Framework for Wales, a tool developed by the Welsh Local Government Association to facilitate the link between equality and the Welsh language and the structures of the Wales Programme for Improvement. Gwynedd Council has committed to the Framework and to the goal of mainstreaming the Welsh language throughout all its work and procedures

WELSH LANGUAGE STANDARDS IN THE WEORK OF THE COUNCIL

SERVICE PROVISION

This section deals with the way the Council intends to comply with some of the Service Provision Standards and ensure that there is efficient bilingual communication with the public at all times.

1. Written correspondence

- 1.1 Any member of the public is free to correspond with the Council in Welsh or English; and all personal correspondence shall be answered in the language in which it was sent, be that by letter or email.
- 1.2 Letters, in whatever language, shall receive a reply in accordance with the corporate targets for replying to letters - an acknowledgement at least within 7 working days and a full reply within 15 working days.
- 1.3 After speaking face to face or over the phone in Welsh, any resulting correspondence will be in the language of the original conversation, or in the language chosen by the member of the public.
- 1.4 When a Council officer starts corresponding with any individual, association or company in the form of a formal letter or email, they will write that correspondence bilingually. Writing in Welsh only is permitted if the officer knows that the recipient can read and respond in Welsh as well.
- 1.5 Correspondence with any public bodies and any devolved bodies in Wales must be in Welsh only. If another public body, which is also subject to the Welsh Language Standards (in particular other local authorities and the Welsh Government) sends English only correspondence, officers should ask for a

Welsh or bilingual copy before responding in Welsh only. If Welsh-language correspondence is not received after requesting it, the response to the correspondence should be in Welsh and the Language Unit should be informed.

- 1.6 The accuracy of any correspondence sent should be ensured. Staff are encouraged to use the Welsh version of Windows and CySill and follow the *Cymraeg Clir* guidelines.

2. Communicating by phone

- 2.1 Any member of the public will be able to access Welsh medium or English medium services when they contact the Council over the phone.
- 2.2 Each member of frontline staff and every automated answering system – in the Headquarters, regional offices, and other public offices – will answer phone calls bilingually (in Welsh first and then in English) and in a courteous and welcoming manner.
- 2.3 The vast majority of Council staff who receive direct phone calls from the public will be able to deal with those calls in Welsh. If the member of public starts the conversation in Welsh, but the officer who answers cannot speak Welsh fluently enough to deal with the matter fully in Welsh, then they should explain that to the member of public and offer to transfer the call to an officer who will be able to deal with the call in the language choice of the caller. If the officer who answers the call is learning Welsh, they are encouraged to practise their skills to the best of their ability.
- 2.4 Automated messages on Council answering machines will be fully bilingual, with the message heard in Welsh first, and then in English.

3. Meetings

- 3.1 The Council will ensure that every meeting arranged by the Council is held through the medium of Welsh. Simultaneous translation will be provided where appropriate to facilitate this.
- 3.2 It should be ensured that any individual invited to a meeting in the Council offices are made aware that all internal meetings in the Council are conducted in Welsh. An opportunity should be given for them to specify if they wish to contribute through the medium of Welsh or English, and it shall be the responsibility of the Council officers to arrange for simultaneous translation if it is needed to ensure that the meeting can be held through the medium of Welsh.
- 3.3 If an individual attends a meeting relating to welfare, and that they wish to discuss matters through the medium of Welsh, that meeting **must** be held in the language of their choice. It is the responsibility of the Council to ensure that all staff attending the meeting can speak Welsh, and if they cannot, that

simultaneous translation is provided to ensure that the presence of non-Welsh speakers does not impede the ability of individuals (and officers) who wish to contribute through the medium of Welsh to do so. The language of the meeting SHOULD NOT be changed for the convenience of the officers present.

- 3.4 In accordance with the aim of the Council, every effort will be made to ensure that bilingual staff are available at all times that can complete the task in hand through the medium of Welsh or English. As the vast majority of Council staff are already Welsh-speakers, a situation should not arise where the language of a meeting with a member of the public is changed to English.

4. Public Meetings

- 4.1 Any individual can contribute to public meetings arranged by the Council in Welsh or English, and simultaneous translation will be provided to facilitate that.
- 4.2 When a public meeting, hearing or inquiry is organised by the Council, officers will conduct and lead the meetings through the medium of Welsh. Simultaneous translation will be provided into English.
- 4.3 It is expected that the leading officer or Chair of any meetings will draw attention to translation services at the beginning of any meeting, and encourage attendees to use the equipment to facilitate language choice.
- 4.4 The person responsible for arranging the meeting will also be responsible for ensuring that it is made clear in any agenda, invitation or advertisement in connection with the meeting, that the meeting will be held through the medium of Welsh, and that translation services will be available.
- 4.5 All documentation related to public meetings should be bilingual.
- 4.6 Council officers are expected to contribute in Welsh in any externally-arranged public meetings, committees and conferences organised by other authorities or bodies, and they are encouraged to ask for simultaneous translation services if needed.

5. Publications and Written Materials

(Note: This part of the Policy deals with any material written and published by the Council and made available to members of the public. This includes any forms and explanatory materials, press releases, public notices, and any materials relating to exhibitions, publicity campaigns and consultations, be they published on paper or electronically.)

- 5.1 All documents shared with the public in the name of the Council, be that produced internally or by an external body or establishment will give the same

status to the Welsh and the English language. At the same time, the Council will always try to reflect the fact that the Welsh language is the operational language of the Council and the natural language of most of the population.

- 5.2 Any written material intended for public use, and written by the Council itself will be provided bilingually. This includes written printed material and materials published electronically.
- 5.3 Any leaflets or letters sent to the citizens bilingually will be placed in the envelopes in a way which seeks to ensure that the Welsh language is seen first when opening the envelopes.
- 5.4 If officers share written materials by other bodies (either as printed documents or by referencing other sources of information, such as websites) it is expected that the officers make every effort to ensure that the material in question is available bilingually. If the documents are shared as part of consultation work, and that the external establishment cannot provide bilingual copies, arrangements must be made to translate them internally before making those documents public.
- 5.5 The Council will ensure that any written materials are consistent in their format and style, in both Welsh and English, and that both languages will be equal in size, form, quality and clarity. This includes ensuring that any materials are comprehensible and easy for the public to read, and that they follow the principles of Cymraeg Clir / Plain English.
- 5.6 All materials will be published bilingually whenever possible, on the same page or in the same document (as appropriate).
- 5.7 If it is necessary for any reason (e.g. size of the document) for the Council to publish Welsh and English versions separately, they will be published at the same time and be available together wherever they will be available to view.
- 5.8 The Welsh language will be given priority in any written material, forms, posters or public notices. The Welsh version will be above the English version or the Welsh on the left and the English on the right.
- 5.9 All signs erected by the Council in any public spaces which are under Council responsibility will be bilingual, with the Welsh version appearing first and then the English following underneath.
- 5.10 This policy shall also include literature of other bodies and companies which is from time to time displayed in the Council's buildings. The only exception will be materials from bodies whose main aim is to promote Welsh language and culture.
- 5.11 All Council press releases or statements to the media shall be fully bilingual.
- 5.12 All replies to enquiries from the press or the media shall be in Welsh or

English, dependent on the language of the reporter concerned.

- 5.13 All resources used for raising awareness and marketing in order to promote and attract investment into the area will note and recognise the importance of the language.
- 5.14 Any marketing campaigns carried out by or on behalf of the Council shall be completely bilingual. This includes exhibitions, information stalls and conferences. This means that any publicity, advertising and research work will be conducted bilingually.

The only exception to the above will be:

- a) activities which are aimed at ventures that primarily support the Welsh language, e.g. the Urdd Eisteddfod and the National Eisteddfod.
 - b) in the case of radio or television programmes, the language of the advertisements or information bulletin shall depend on the channel or station in question. In the case of channels or stations received in Wales (whether the medium is Welsh or English), they shall be bilingual. On the other hand, in the case of channels or stations received mainly in England, broadcasts shall be in English only.
 - c) leaflets mainly aimed at the market beyond Wales. They will be Welsh in tone and make use of the Welsh language. Any department of the Council can get advice from the Language Unit about the need to provide bilingual materials or not in this context.
 - ch) All public advertisements published in the Welsh media will appear in Welsh only.
- 5.15 All advertisements and publicity on behalf of another party which appear on the Council's property, land or buildings will be expected to follow the above guidelines. Where there is an agreement between another party and the Council for use of the Council's property, land or buildings, there will be a condition to this effect in the agreement, including associated publicity (e.g. posters, advertisements).

The Council's Online Presence

- 5.16 Any material published electronically will follow the guidelines noted for written material in this policy, and will be published bilingually.
- 5.17 Any websites and apps developed by the Council will give priority to the Welsh language, and will navigate the user to the Welsh page first where possible, and will allow ease of movement between the corresponding pages in Welsh and English.
- 5.18 Any social media accounts (such as Facebook and Twitter) will follow the guidelines provided by the Communication Unit and will present information

bilingually, with the Welsh language appearing first at all times.

6. Reception

- 6.1 All members of the public shall be able to access a fully bilingual service in every one of the Council's public receptions. This means that all customer advisers and receptionists in leisure centres and schools etc. will be able to communicate effectively in both Welsh and English.
- 6.2 Signs will be displayed in the Council receptions and any public service points that will note clearly that a bilingual service is available. This is to ensure that clause 1.3 of this policy is operated effectively and naturally.
- 6.3 Staff in receptions and public service points are encouraged, where appropriate, to wear badges and/or lanyards to make it clear to the public where there are Welsh speakers or learners who can provide a fully bilingual service.

7. Grants

- 7.1 Grants or benefits given to a sector, group or individual will be used as one tool to promote the use of Welsh and bilingualism locally. This can also be a means of supporting bilingualism visually.
- 7.2 When providing a grant or benefit to any organisation or community group, the Council will ask for an explanation of how they will provide a bilingual service with the grant, setting terms in accordance with the needs of the application.
- 7.3 The Council will expect organisations, groups, bodies and individuals providing services for the business community locally to do so bilingually.
- 7.4 The Council will expect any such businesses and organisations to show a commitment to the Welsh language and to operate according to the same standards as the Council.
- 7.5 By offering a grant to businesses, the Council will automatically encourage those businesses to use the Welsh language as a marketing tool.
- 7.6 All communication relating to the allocation of grants or service tenders will be in Welsh and English.
- 7.7 Any interviews conducted in relation to grants or tenders will need to be held in the preferred language of the applicant. It will be the responsibility of the Council officer to ensure that translation services are arranged if needed to ensure that language choice is respected.
- 7.8 Any contract relating to the allocation of grants to businesses will include a clause that will refer to the Council's language policy and specify the responsibility on each party to use the Welsh language in a constructive and appropriate way.

8. Joint Provision and Outsourcing Services

- 8.1 Arrangements for the joint provision and joint funding of services, as well as outsourcing, are of key importance to the future and an area which the Council will increasingly be required to develop. As structures and agreements with others are developed, the Council will protect and ensure the needs of the people of Gwynedd in terms of bilingual services.
- 8.2 We will take advantage of all opportunities to raise awareness of the importance and raise the profile of the Welsh language within the County among our joint-providers and to work together to provide better bilingual services.
- 8.3 Any provider agreements will refer to this policy and will contain clauses which will note clearly the requirements and expectations on external providers in order to ensure compliance with the requirements of this policy,
- 8.4 When drafting and reviewing joint provision and funding contracts, the Council will ensure compliance with this policy to ensure that there is no deterioration in the bilingual provision. We will monitor contracts to ensure compliance.
- 8.5 If a service is outsourced, or a contract/tender awarded to provide a service in a building owned by the Council they will be expected to operate to the same standards as set out in this policy and every effort will be made to ensure that the business or service is provided through the medium of Welsh, as well as English, including offering advice and support.
- 8.6 The Council works in partnership with public bodies, the voluntary sector and other agencies. It works on several levels in co-operation and thus:-
 - i. When the Council leads a partnership, strategically and operationally, it will ensure that the public service meets the Language Policy's requirements.
 - ii. When the Council participates in a partnership which another organisation leads, the input of the Council to that partnership will conform with the language policy, and the Council will encourage the same from other partners.
 - iii. When the Council is part of a consortia, it will encourage the consortia to adopt a language policy. When working in the public domain in the name of the consortia, the Council will operate within the Language Policy.
 - iv. When the Council joins or formulates a partnership, it will ask the proposed partners for their language policy or the way in which they will work bilingually. As a part of each partnership, the Council will provide guidance to other parties who are part of the partnership.

8.7 The Council will be able to support the above, by offering for example, guidance on bilingualism and hiring translation equipment.

9. Volunteers

9.1 If volunteers are used to provide services or activities on behalf of the Council, it should be ensured that they are also aware of the need to provide services bilingually and that bilingual volunteers are recruited where possible. If volunteers are recruited who are non-Welsh-speakers, an officer or a manager from the Council must ensure that this does not affect the service's ability to offer the activity bilingually.

9.2 If volunteers are recruited for the long-term (more than a single activity) it should be ensured that an element of awareness or confidence raising regarding the Welsh language should be included in any training within the role.

POLICY MAKING

10. New Policies and Initiatives

10.1 It should be ensured that any new plans, initiatives or policies adopted by the Council conform to the requirements of this Policy and promote and facilitate the use of the Welsh language. Reference shall be made to this policy where relevant in any of the Council's other plans, initiatives or policies. Also, an assessment will be undertaken of the likely linguistic effects of any policy or new initiative in preparing it and the effect of any policy or initiative adopted by the Council will be assessed in monitoring that policy or initiative.

10.2 In the same way the measures of this policy will be applied as new policies and initiatives are implemented. This will be achieved by an objective assessment of the obligations.

10.3 Service Managers will ensure that full consideration is given to the possible effects on the Welsh language of any new policy decisions, or any changes or adaptations to existing policies. Assessments will be conducted where appropriate to ensure that no new policies have an adverse or negative effect on the sustainment of the Welsh language in Gwynedd.

10.4 Any research or consultation conducted in relation to new policies will be required to pay adequate attention to the possible effects of any decisions on the Welsh language.

10.5 The Welsh language should be considered alongside any other equality matter in creating new policies.

INTERNAL OPERATIONS

This section deals with the way in which the Council will comply with the Operational Standards and go beyond what is stated in the Standards to ensure that the internal operations of the Council remain through the medium of Welsh.

- 11.1 The internal democratic process of the Council will be conducted through the medium of Welsh. This means that the Welsh language will always be given priority in internal operations.
- 11.2 The Council intranet will be in Welsh only, as well as staff information bulletins and emails. English versions of the information bulletins will be provided as an attachment to the email.
- 11.3 In order to enable the Council to operate in accordance with this policy, it will be necessary that the Council's staff are able to communicate effectively in Welsh and English to a standard which is appropriate to the requirements of the post in order that they may fulfil their responsibilities.
- 11.4 The Council wishes to co-operate with its staff in order to achieve that situation and it recognises that it will be necessary to be flexible in achieving that aim. Similarly the Council expects its staff to show commitment and to co-operate in achieving that aim.
- 11.5 Translation support will be offered, from English to Welsh, and vice versa wherever needed, to ensure that no member of staff who is less confident or less able in either language is put at a disadvantage.
- 11.6 In order to ensure compliance with this Policy and the Welsh Language Standards, an annual assessment will be undertaken of the language skills of Council staff.

12. Staff Policies

- 12.1 All matters relating to employment and essential matters such as Health and Safety will be available in Welsh and English.
- 12.2 All members of staff shall be able to present complaints through the medium of Welsh or English, and all cases should be dealt with in the preferred language of the member of staff.
- 12.3 All members of staff will have the right to deal with any disciplinary issues or any other employment, working condition, or performance issues through Welsh or English, as they chose.

13. Training

- 13.1 The Council will provide in-job training opportunities to enable staff to develop their language skills in both English and Welsh.
- 13.2 Staff are encouraged to develop their language skills further and they will be released from their work, if needed, to learn Welsh or to improve their skills.

The Council will provide training for staff on many levels and provide funding for any relevant training.

- 13.3 It will be the responsibility of Line Managers to encourage staff to attend training and to assess the need for language improvement training within their teams.
- 13.4 Language awareness training will be provided for all staff members, that will raise awareness about the importance of the Welsh language and its history.
- 13.5 In providing for members of staff to develop the language skills appropriate to the requirements of their posts, training and appropriate support will be prepared and provided for the individual. This training and support will be based on a detailed assessment of his or her needs following the appointment to the post. It is appreciated that the ability to develop linguistic skills will vary from officer to officer and the Council will take this into consideration in assessing them.
- 13.6 There will also be an opportunity for elected members wishing to improve their linguistic skills to join the Council's language classes.
- 13.7 The Dafydd Orwig Memorial Prize is presented annually to learners in order to acknowledge the efforts of staff who have made particular progress over the past twelve months. The prize also acknowledges the work and contribution of Mentors.

14. Recruiting / Job Advertisement

- 14.1 The Council will adopt a Language Skills Strategy to support this Language Policy.
- 14.2 When advertising posts the Council will declare that post-holders will be required to be able to communicate through the medium of Welsh and English to the level required for the post.
- 14.3 All posts within the Council will be given a language level appropriate to the requirements of that post. It will be essential for the holders of designated posts to be able to fully meet these language requirements from the start of their employment in that post.
- 14.4 For some posts it may be possible for post-holders to develop the necessary skills to reach the required standard for the post over time. If it is not possible to appoint an officer who fully meets the language requirements, the Council will consider whether it would be appropriate to appoint an applicant who possesses the other skills that are relevant to the post in question and who shows a commitment to develop the linguistic skills up to a practical level. In these cases, the Council will provide the assistance that is required to do so and there will be an agreement between the Council, as the employer, and the post-holder, regarding a development programme suitable for the post and the individual, with progress against that programme monitored as part of the

officer's continuous evaluation arrangements.

- 14.5 The Line Manager and the appointee will be fully aware of the implications of the post's language level by reference to the language framework. Where the language framework is not sufficiently detailed, it will be necessary to set linguistic targets which match the level in the framework and which agree with the post's requirements. The Workforce Development Officer/Language Coordinator can help with this. The framework is used as a basis for setting the specific language requirements of the post.
- 14.6 Every staff recruitment advertisement published by the Council will be bilingual, with the exception of:-
- a) Welsh Only:
Advertisements published in Welsh-medium magazines and newspapers
 - b) In Welsh but with a short explanatory note in English:
Advertisements published in English-medium magazines and newspapers for posts:
 - where it is essential for the post-holder to fully meet the language requirements of the post from the commencement of employment in that post
 - where it is not essential for the post-holder to fully meet the language requirements of the post from the commencement of employment; this will be the case until evidence is available to show that appointing an officer who fully meets the language requirements is not possible
- 14.7 The vast majority of the Council's staff are bilingual but when appointed there will be some who are not able to speak Welsh. Every Department of the Council is expected to make internal arrangements so that correspondence sent by non-Welsh speaking members of staff is translated before being sent and that should usually be done internally without referring the correspondence to be translated by the Council's translators. The translators will be available to assist when necessary with long, complicated or technical correspondence.

RECORD-KEEPING

- 15.1 The Council welcomes any complaints regarding compliance with our Language Policy and the Welsh Language Standards as evidence of performance and an opportunity to improve.
- 15.2 We will deal with each language complaint according to the Council's corporate standards.
- 15.3 The Language Unit is responsible for monitoring language complaints and they are regularly reported to the Language Committee. The Unit will follow the procedure of reporting formally on any complaints made that have been dealt with in full, and informally on complaints that are still to be investigated or resolved.

- 15.4 When a complaint is not immediately reported to the Language Unit all Council Services are expected to note any language complaints and then report them to the Language Unit either as they arise or as part of their report for the annual Welsh Language Monitoring Report.
- 15.5 Any complaints relating to the Language Policy or the Council's compliance with the Welsh Language Standards (2015) will be reported to the Language Commissioner annually.

Monitoring and Reporting

The Council will report annually on its compliance with the Language Standards to the Welsh Language Commissioner. The implementation of this policy will be reviewed annually and adapted as required.